



A keresztények meztelensége

Interjú Tomás Halík teológussal

Halík úr, az Ön legújabb könyvének címe: Egy gyónató éjszakai gondolatai. Különleges felismerései vannak-e egy gyónatónak?

Hetente egyszer jönnek hozzám emberek gyónási beszélgetésre vagy lelki tanácsadásra, s ez többnyire hosszú órákon át tart. Amikor aztán késő este otthon vagyok, még egyszer átgondolom, mint éreznek ezek az emberek. Ekkor valamiféle tendencia bontakozik ki: kevéssé bíznak az életben, mindenekelőtt a fiatalok, és kevéssé bíznak az olyan intézményekben, mint az egyházak. A legtöbben a „posztoptimista korban” élnek. A modern kor nagy ígéretei már nem érvényesek számukra, például az „egyre nagyobb haladás” ígérete. Nem tudnak megalapozott bizalomra támaszkodni. Mély szellemi válság uralkodik. A szórakoztatóipar az életnek szinte minden területét meghatározza és megváltoztatja, még a politikát és a vallást is. A kereskedelmi szórakozás a drogok egyike. Ez a világ áll a szemem előtt olyan gyónatónaként, aki megismeri az emberek lelkét. Új könyvem tehát minden más, csak nem dogmatikai értekezés a gyónásról.

Ha oda az optimizmus, akkor Ön személy szerint miért száll síkra?

Tiltakozom ama vallási optimizmus ellen, amely úgy véli: A Jóisten majd mindent jóra fordít; csak szorgalmasan kell imádkoznunk, és akkor megkapjuk, amit „megrendeltünk” Istentől. Ez mágia! Csehországban él egy mondás, amely szerint „csak az optimista, akinek hiányosak az információi”. Számomra az a döntő, hogy valóban kibírjuk a válságot, például a hiteles hit hiányát, és ne meneküljünk illúziókba. El kellene fogadnunk a bibliai paradoxont: csak a kereszt és a halál révén jön létre valami új, következik be a remény győzelme.

A katolikus egyház és a teológia fejlődését illetően is kevés okunk van az optimizmusra?

Nézetem szerint az európai kereszténység haldoklik. Olykor megkérdezek néhány plébánost a hazámban arról, milyen egyházunk lesz ötven év múlva. S ha meghallgatom a válaszukat, gyakran az az érzésem, hogy egy súlyos beteg családjában vagyok, ahol hallgatólagos megegyezés van érvényben arról, hogy nem szabad beszélni erről a betegségről. A különböző egyházi környezetekben egyenesen azt éreztem, mintha Jean-Paul Sartre Zárt társaság című színdarabjába csöppentem volna. A színházban ugyanis a néző egy idő után megérti, hogy minden szereplő halott, jóllehet úgy tesznek, mintha semmi sem történt volna. Egy cseh pap egyszer olyan malomhoz hasonlította az egyházat, amely még zakatol, de már semmit nem örül.

Érvényes ez Csehországon kívül is?

Európában nagy fáradtság uralkodik a keresztények között. Erre vonatkozóan szívesen beszélek „déli fáradtságról”. Képletesen szólva: a reggel, a kereszténység korai története mögöttünk van; „az érettség ideje”, ahogyan Carl Gustav Jung mondta egyszer, tehát a délután még előttünk áll; most a déli fáradtság uralkodik. El kell fogadnunk ezt a válságidőszakot. Csak így jöhet el a vallási, misztikus mélység új korszaka.

Mit jelent az Ön számára a hit?

A hit nem ideológia, nem valami olcsó tan, amely által valamiképpen biztonságot találunk. Hinni annyit jelent, hogy ki vagyunk téve Isten titkának, azt jelenti, hogy – igényesen – részünk van Isten életében. Együtt élni a titokkal, ezt javaslom életelvként például „ateistáknak” is.

Milyen gyakorlati következtetések adódnak ebből?

Számomra ma már nem létezik a régi határvonal a hívő és a nem hívő között. Mindkettő nagyon is önelégülten megmerevedhet a saját álláspontjában. Fontosabb, hogy mind a hívők, mind az ateisták lemondjanak önelégültségükről, és keresőkkel váljanak. És türelmesek legyenek a keresők iránt! Én magam kereső vagyok, született szkeptikus. Azért jutottam el a hitre, mert következetesen szkeptikus akartam lenni, és még a kételeyeimet is kétségbe vontam. Egyre jobban meg akarom tapasztalni a hit mélységét, „le akarok ásni az alapokig”, és aztán meg akarom osztani tapasztalataimat másokkal – a közös keresés során. Számomra döntő jelentőségű a „kenózis”, a kiüresedés Páltól származó fogalma. Ez épp ellenkezője a gögnek, a hatalomnak és az erőszaknak.

Van-e aktuális jelentősége a kiüresedésnek?

Igen. Nemrég zajlott le zarándoklat a Trierben őrzött Szent Kőntöshöz. Ott röviden azt mondtam: Minden tisztelem ennek az ereklyének – de lehet-e a Szent Kőntös ma még az egyház jelképe? Hiszen a kőntös a katonák kezében maradt. Jézus meztelenül halt meg. Tehát nem sokkal találóbb képe-e az egyháznak Krisztus meztelensége? A meztelen Krisztus – ez a kiüresedés kifejeződése. Olykor úgy tűnik számomra, hogy – tekintettel például a szexuális visszaélések botrányára – Isten kiszolgáltatta az egyházat a világ színe előtti megcségyenülésnek, részben büntetésként a múltban és a jelenben tanúsított triumfalizmusáért. Büntetés ez azért, mert az egyházból hiányzik a készség, vagy a képesség is arra, hogy minden következménnyel együtt alázatosan bevallja: „zarándokok gyülekezete”, amely úton van, nem pedig a célnál, és semmiképp sem játszhatja a „diadalmas egyházat”.

Könyvében beszél a „szerény, kicsi hitről”. Vezet-e innen valamilyen szál az ateistákhoz?

Nagyon is. Mert ha valaki a gyakorlatban mutatja meg, hogy testvéreiként-nővéreiként kezeli a többieket, akkor – tudattalanul – azt a meggyőződést követi, hogy minden ember egy isteni „Atya” gyermeke. Aki meg akarja őrizni ennek a földnek az életminőségét, az közvetve elfogadja a Teremtőt is. A cselekvésben tehát hallgatólagos hit mutatkozik meg. Ez a hit már meggyökerezett az illető személyben, csak még nem fogalmazódott meg tudatosan. Ezért értek szót jól ezekkel a „hitlenekkel”, és kevésbé jól egyes keresztényekkel, akik csupán sokat fecsegnek. Az ateista kritika bizonyos fajtája szövetséges lehet a hitnek: megszabadíthatja a hitet az infantilis vallási elképzelésektől.

Könyvében Ön kifejezetten bírálja bizonyos karizmatikus körök rajongó hitét.

A hitnek nem lenne szabad egyszerű érzelmmé válnia. A hit komoly küzdelem a titokkal, amely előtt elnémul az ember. Isten megközelíthetetlen világosságban lakik! Mindig Isten hallgatásával szembesülünk. A magam részéről szeretném tiszteletben tartani a hitnek ezt az „éjszakáját”. A prágai egyetemi templomban megpróbálunk megfelelni ennek. Itt nagyon különböző emberek jönnek össze. Az én motóm: „Mindenkít meghívunk, de senkit sem kényszerítünk.” Örülünk, hogy ottani tevékenységem húsz éve során kereken ezer ember keresztelkedett meg. Ez a nyitott közösség egyfajta otthon sokak számára, mivel igényes meditációkat vagy művészeti kiállításokat is kínálunk.

Mennyire sürgetőek a reformok a katolikus egyházban?

A katolikus egyháznak mindig meg kell reformálnia magát. Meg kellene engednie a sokféleséget saját soraiiban. Hiszen a korai egyház mind szervezeti struktúráját, mind teológiáját és liturgiáját illetően sokkal színesebb volt, mint a mai kereszténység. Az egyház teljes egysége sosem volt történelmi tény, és alighanem sosem lesz

az. Úgy gondolom, hogy az egyházi reformmozgalmaknak sok tekintetben végül is igazuk van, és az általuk fölvetett témákról nyugodtan és szakszerűen kellene beszélgetni. De határozottan szembefordulok azzal az elképzeléssel – amelyet persze nem akarok e mozgalmak minden képviselőjéről feltételezni! –, hogy a katolikus egyház struktúráinak, fegyelmének vagy némely erkölcsi tanításának demokratizálása és liberalizálása nyomán a kereszténység új tavasza bontakozhatna ki. De a merev hagyományörzökkel szemben is megvannak a fenntartásaim: ők vissza akarnak térni a modern kor előtti időkbe, és a hit egészéből azt mazsolázzák ki maguknak, ami tetszik nekik. Ez eretnek magatartás. A hit nem jelent kényelmes bizonyosságot.

Olyan távlatok-e ezek, amelyek az Ön nézőpontjából jelentősek lehetnek a II. Vatikáni zsinat mostanában esedékes 50. évfordulóját illetően?

Messzemenően. Gondoljunk azokra az ünnepléses szavakra, amelyekkel „az egyház a mai világban” témájú zsinati dokumentum (Gaudium et spes) kezdődik: „Korunk emberének öröme és reménye, bánata és félelme az egyház öröme és reménye, bánata és félelme is.” Ezek szavak szinte úgy csengenek, mint egy házassági fogadalom: a katolikus egyház szeretetet, tiszteletet és hűséget fogad a modern embernek, jóban-rosszban. De hűséges maradt-e ígéretéhez? Jó lelkiismerettel ünnepelheti-e „aranylakodalmát” a modern társadalommal? Másfelől persze józanul föl kell tenni azt a kérdést is, hogy a modern ember számára egyáltalán kívánatos volt-e egy effajta „házasság”.

Christian Modehn

Forrás: Publik-Forum, 2012/10

A 53 éves Tomás Halik katolikus pap, teológus és szociológus. A prágai Cseh Keresztény Akadémia vezetője, és a szociológia professzora a Károly Egyetem filozófiai kárában. A néhai cseh elnök, Václav Havel egyik tanácsadója és barátja volt.

Abszurd

*És hogy valami közös vállalkozásra
Szövetkeztünk tudunkon kívül, nehogy az állambiztonság
Beleüthesse az orrárt? A távolban a Nagyfa
Környékén ügyelgő civilek, vagy a párosával
Sétáló járőr gumibottal, kék nadrág, kékeszürke ing:
„– Rajnák elvtárs, jelentem, az Ifjúsági Park fölött,
A sétányon minden csendes, a Vulkan együttess játszhat.”*

*„– Mátyás kővel a nyakukban
Vettette Dunába a huszítákat.
Miksa meszesgödörbe dobatta
A fekete sereg maradékát;
Kínizsi fölfogadott ezret közülük
Nándorfehérvár védelmére, majd
Arulással vádolva éhezette halálra,
Míg egymást falták föl. Ennek az egésznek
Lélekvándorlás nélkül még értelme sincs.”*

*„– Nem Kádár fejét kellett volna ellopni –
Szapolyai szívét a kuttyáknak.
Nem a Bakócz-kápolnát dicsérni
– Reneszánsz emlék, stílustörténeti bravúr –,
Hanem hogy a népiptás sosem évül el,
Négyszáz nemesért hetvenezer paraszt halála bőven az,
És Bakócz jussa a pápaságra eleve bűnbán fogant.
Majd ha az esztergomi Bazilikában tábla
Figyelmezteti a látogatót: »Vigyázz, az Egyház
Kincseihez vér is tapad!«, tér vissza Jézus
A megtagadott kötésbe, és ha az érsek
Kér az áldozatok utódaitól bocsánatot,
Erkezünk csak a kereszténység küszöbére.”*

Darányi Sándor